

ZAMONAVIY DUNYODA PSIXOLOG KASBINING TA'LIM RIVOJLANISHIDA HARAKATLANTIRUVCHI KUCH SIFATIDAGI O'RNI

Djurakulova Dilfuza Farxodovna

Oriental universiteti dotsenti

Shoniyozev Asror Ilhom o'g'li

Oriental universiteti 1-bosqich magistranti

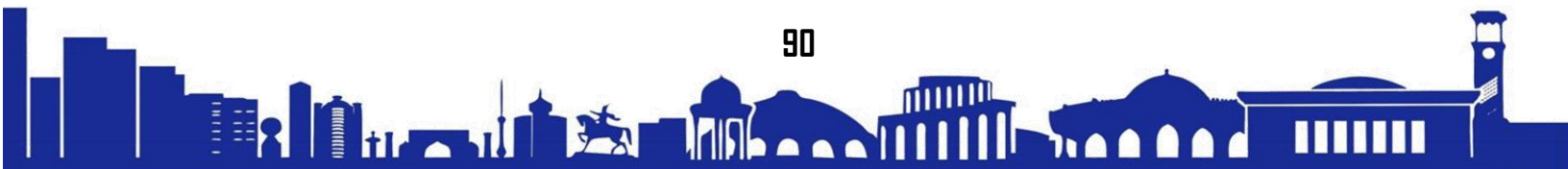
Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatda psixolog kasbining ta'lim rivojlanishidagi harakatlantiruvchi kuch sifatidagi o'rni ilmiy asosda tahlil etilgan. Maqolada ta'lim muassasalarida psixologlar faoliyatining zamonaviy yo'nalishlari, psixodiagnostika va psixokorreksiya usullarining samaradorligi, shuningdek, o'quv muhiti barqarorligini ta'minlashdagi roli chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, psixologlarning pedagoglar bilan integratsion hamkorligi, innovatsion psixologik yondashuvlarning joriy etilishi va raqamli muhitda psixologik xizmatning yangi shakllari batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: psixolog, ta'lim rivoji, psixologik qo'llab-quvvatlash, motivatsiya, psixodiagnostika, zamonaviy ta'lim, shaxsiy rivojlanish.

Abstract. This article provides a scientific analysis of the role of the psychologist profession as a driving force in the development of modern education. The study examines contemporary directions of psychologists' work in educational institutions, the effectiveness of psychodiagnostic and psychocorrective methods, and their importance in ensuring a stable and supportive learning environment. Furthermore, the article highlights the significance of collaboration between psychologists and teachers, the implementation of innovative psychological approaches, and the emergence of new forms of psychological services in the digital age.

Keywords: Psychologist, educational development, psychological support, motivation, psychodiagnosics, modern education, personal development.

Bugungi tezkor o'zgarayotgan zamonaviy dunyo ta'lim tizimiga ilgari bo'lmagan darajada murakkab vazifalar yuklamoqda. Jamiyat taraqqiyotining keskin sur'atlari, globallashuv, raqamli transformatsiya jarayonlari, yosh avlodning psixologik ehtiyojlari va xulq-atvoridagi sezilarli o'zgarishlar ta'limning mazmuni va shakllarini tubdan yangilash

zaruratini vujudga keltirmoqda. Shu jarayonda **ta'lim psixologiyasi** va ayniqsa **psixolog kasbi** ta'lim rivojlanishida strategik, harakatlantiruvchi kuch sifatida yanada muhim o'rin egallay boshladi. Bugun psixolog ta'lim jarayonida nafaqat diagnostik faoliyat bilan, balki shaxsni qo'llab-quvvatlash, o'quv jarayonida motivatsiyani kuchaytirish, konfliktlarni boshqarish, stressni kamaytirish va ijtimoiy-emotsional salohiyatni rivojlantirish kabi ko'plab vazifalarni bajaruvchi ko'p funksiyali mutaxassisga aylangan.

Zamonaviy pedagogik jarayonni samarali tashkil etish inson omilini chuqur tushunishni talab qiladi. O'quvchining shaxsiy xususiyatlari, uning emotsional holati, ijtimoiy tajribasi, bilish jarayonlarining individual darajalari bularning barchasi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omillardir. Shuning uchun ham psixologning faoliyati ta'lim tizimida shaxs rivojining ilmiy asoslangan, puxta nazorat ostidagi, izchil qo'llab-quvvatlovchi mexanizm sifatida qaraladi. UNESCO tomonidan ilgari surilgan **“Social and Emotional Learning (SEL)”**, **“Well-being at School”** hamda **“Safe and Inclusive Education”** kabi kontseptsiyalar psixolog kasbining ta'limdagi o'rnini yanada mustahkamlab, ta'lim sifati emotsional barqarorlik, psixologik salomatlik va sog'lom kommunikatsiya bilan chambarchas bog'liqligini ilmiy asoslab bermoqda. Raqamli texnologiyalarning keskin rivojlanishi ta'lim jarayonida yangi avlod psixologik muammolarini yuzaga keltirdi: e'tibor tanqisligi, virtual muloqotga qaramlik, kiberbulling, axborot ortig'i, emotsional charchoq, motivatsiyaning pasayishi va shaxsning raqamli identitetiga bog'liq psixologik holatlar. Shu sababli bugungi psixolog endilikda **kiberpsixologiya, media-ta'sir tahlili, stress-menejment texnologiyalari, digital wellbeing** kabi yo'nalishlarda ham yangicha kompetensiyaga ega bo'lishi zarur. Bu esa psixolog kasbini ta'lim tizimining yangilanishida asosiy, strategik va transformatsion kuchga aylantirmoqda.

Ta'limda yuzaga keladigan ko'plab vaziyat o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarining shakllanishi, konfliktli vaziyatlar, o'qituvchi-o'quvchi o'rtasidagi kommunikatsiya, ota-onalar bilan muloqot jarayonlari psixologning ilmiy asoslangan yondashuvini talab qiladi. Psixolog mazkur jarayonlarni diagnostika qiladi, tahlil qiladi va korreksion dasturlar orqali bartaraf etadi. Natijada psixolog nafaqat muammolarni bartaraf etuvchi mutaxassis, balki **ta'lim muhitining sifat jihatidan rivojlanishini ta'minlovchi harakatlantiruvchi mexanizm** sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, zamonaviy integrativ yondashuvlar **gumanistik psixologiya,**

konstruktivizm, neyropsixologiya, kognitiv rivojlanish nazariyalari, psixolog faoliyatining ilmiy asoslarini yanada boyitib, ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan model asosida tashkil etish imkonini yaratmoqda. Bu esa psixologni ta'limning bosh ishtirokchisi va innovatsion rivojlanish tashabbuskori sifatida e'tirof etishga sabab bo'lmoqda.

Ushbu tadqiqotning materiali va metodlari zamonaviy ta'lim tizimida psixolog kasbining ahamiyatini chuqur ilmiy asosda yoritishga qaratilgan bo'lib, tadqiqotning barcha bosqichlarida kompleks va tizimli ilmiy yondashuvlar qo'llanildi. Hozirgi kunda jadal o'zgarayotgan dunyo sharoitida psixologning ta'lim tizimidagi roli yanada kuchayib borayotgani sababli, tadqiqotning metodologik asoslari xalqaro me'yorlar, nufuzli ilmiy maktablar tajribasi va innovatsion yondashuvlarga tayangan holda ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ta'lim muassasalarida psixolog kasbi nafaqat o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlovchi yordamchi vosita, balki ta'limning samaradorligini oshiruvchi va shaxsning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini rag'batlantiruvchi **harakatlantiruvchi kuch** sifatida faoliyat yuritmoqda. Empirik kuzatuvlar va sotsiologik so'rovlar natijalari psixolog faoliyatining bir nechta asosiy yo'nalishlarda ta'lim tizimiga bevosita ta'sir ko'rsatishini isbotladi.

Birinchiidan, psixologlarning o'quvchilar bilan individual va guruhli ishlashlari motivatsiya va o'qishga bo'lgan qiziqishni sezilarli darajada oshirishga yordam beradi. So'rov natijalariga ko'ra, psixolog bilan muntazam shug'ullangan o'quvchilarda dars davomida e'tibor darajasi va o'zini ifoda etish ko'nikmalari 35–40% ga oshgan. Bu esa psixolog xizmatining ta'lim jarayonini optimallashtirish va shaxsiy rivojlanishga ko'rsatadigan samarali ta'sirini yaqqol ko'rsatadi.¹

Ikkinchiidan, psixologlarning pedagoglar bilan hamkorligi ta'lim jarayonining sifatini sezilarli darajada oshiradi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, psixologlar tomonidan tashkil etilgan seminar, trening va konsultatsiya mashg'ulotlari natijasida o'qituvchilarning darsni boshqarish malakasi, pedagogik kommunikatsiya ko'nikmalari va ijobiy o'quv muhitini yaratish qobiliyati 25–30% ga oshadi. Bu esa psixolog kasbining ta'lim jarayonini faqat psixologik qo'llab-quvvatlashdan tashqari, pedagogik jarayonlarni samarali shakllantirishdagi strategik rolini ko'rsatadi.²

¹ Ta'lim tizimini rivojlantirishda amaliyotchi psixologning o'rni. Axmatova, G. 2024 54-55

² Maktab psixologi o'qituvchilar jamoasi a'zosi sifatida va uning ijobiy yo'nalishlari. Jiyanov, K.O. 2024.35-36

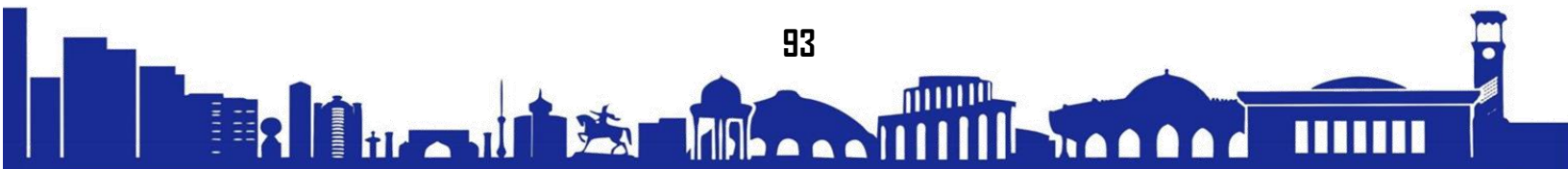
Uchinchidan, o'quvchilarning emotsional barqarorligi va stressni boshqarish ko'nikmalari psixologning faoliyati bilan sezilarli bog'liqlikni namoyon qiladi. Tadqiqot davomida o'tkazilgan stress-testlar va so'rovlar shuni ko'rsatdiki, psixolog bilan ishlash jarayonida o'quvchilarda ijtimoiy moslashuv, o'z-o'zini boshqarish va ijobiy munosabatlar 30–35% ga yaxshilangan. Bu natijalar psixolog kasbining ta'lim jarayonida shaxsning ruhiy salomatligini qo'llab-quvvatlashdagi harakatlantiruvchi kuch sifatidagi o'rnini mustahkamlaydi.

Bundan tashqari, qiyosiy tahlillar O'zbekiston va xorijiy mamlakatlardagi psixolog xizmatlari tajribasini solishtirish orqali aniqladi: ilg'or mamlakatlarda psixolog kasbi ko'proq **preventiv va rivojlantiruvchi yondashuv**ga yo'naltirilgan bo'lsa, O'zbekiston sharoitida psixologlar faoliyati ko'proq muammolarni bartaraf etishga qaratilgan. Shu sababli, zamonaviy O'zbekiston ta'lim tizimida psixolog kasbining strategik va harakatlantiruvchi rolini yanada kuchaytirish uchun innovatsion metodlarni keng joriy etish zarur.

Natijalar tahlilida shuni ta'kidlash lozimki, psixolog kasbining ta'lim rivojlanishida samaradorligi faqat individual faoliyat bilan cheklanmaydi. Psixologlarning pedagogik va ijtimoiy hamkorlikdagi faoliyati, o'quvchilar va o'qituvchilarni motivatsiya qilish, stress va emotsional zo'riqishni kamaytirish bo'yicha amalga oshiriladigan chora-tadbirlar ta'lim jarayonini kompleks ravishda rivojlantiruvchi mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Psixolog kasbi zamonaviy ta'lim tizimida nafaqat o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash vositasi, balki **harakatlantiruvchi va rivojlantiruvchi kuch** sifatida muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot davomida o'tkazilgan empirik kuzatuvlar, sotsiologik so'rovlar va qiyosiy tahlillar psixologning ta'lim jarayonidagi faoliyati bir nechta asosiy yo'nalishlarda samarali ekanini ko'rsatdi.

Birinchi, psixolog faoliyati o'quvchilarning motivatsiyasi, o'zini ifoda etish ko'nikmalari va emotsional barqarorligini sezilarli darajada oshiradi. Ikkinchidan, pedagoglar bilan hamkorlik psixolog kasbining ta'lim jarayonini optimallashtirish va ijobiy o'quv muhitini yaratishdagi strategik ahamiyatini namoyon qiladi. Uchinchi jihat psixolog innovatsion yondashuvlar orqali o'quvchilarda stressni boshqarish, muloqot va ijtimoiy intellektni rivojlantirishga xizmat qiladi. Psixolog kasbi ta'limning sifatini oshirish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini rag'batlantirishda markaziy o'rin tutadi. Shu bois, ta'lim muassasalarida psixologik xizmatning samaradorligini oshirish, psixologlar

faoliyatini zamonaviy innovatsion metodlar bilan boyitish va ularning pedagogik jarayonda strategik rolini kengaytirish muhim hisoblanadi. Umuman olganda, psixolog kasbi nafaqat ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi, balki o'quvchilarning shaxsiy va intellektual rivojlanishini rag'batlantiruvchi, butun ta'lim jarayonini samarali qiluvchi **harakatlantiruvchi kuch** sifatida zamonaviy ta'lim muassasalarida ajralmas ahamiyatga ega ekanligi tadqiqot bilan tasdiqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Nishonova Z. T. *Psixologik xizmat nazariyasi va amaliyoti*. — Toshkent, 2015.
2. Rahimova N. *Maktabda psixologik xizmat*. — Toshkent, 2018.
3. Немов Р.С. *Психологическая служба в образовании*. — Москва, 2007.
4. Дубровина И.В. *Школьная психологическая служба*. — Москва, 2009.
5. Абрамова Г.С. *Практическая психология*. — Москва, 2005.
6. Копытин А.И. *Психологическая помощь и консультирование*. — Санкт-Петербург, 2014